

topografiju, a potom i na notarske i kancelarijske dokumente. Posebnu pažnju Benyovsky Latin pridaje i metodologiji istraživanja socijalne topografije na temelju notarskih dokumenata. Autorica navodi određenu ograničenost u korištenju privatno-pravnih dokumenata jer su u njima u pravilu navedeni samo ključni podaci za određivanje granice, vlasništva, posjeda, a mnogi su podaci izostavljeni. Upozorava i na oprez pri korištenju pojedinih toponima koji se javljaju u izvorima, a koji se u promatranom razdoblju tek oblikuju i dogovaraju. Nadalje, napominje da je tijekom istraživanja napravljena i baza podataka s podacima o vlasnicima, korisnicima i susjedima nekretnine u gradu ili predgrađu, kao i cijeni i vrsti pravne radnje. Upozorava da treba voditi računa o srednjovjekovnim konceptima vlasništva jer je uz puno vlasništvo „postojalo i više razina posjedovanja i prava na korištenje nekretnina”. Autorica stoga promatra dokumente kojima je dolazilo do prijenosa vlasništva kupnjom, prodajom, zamjenom, darivanjem. Osim spomenutih promatra i oporuke, isprave o mirazu itd. Posjedovanje imovine, ali i podjela, bilo je vezano i uz obiteljsku strukturu, pa autorica promatra i obiteljsku strukturu i prijenos vlasništva uslijed mijenjanja obiteljske strukture i raspodjele imovine. Osvrće se i na tipove kuća, načine njihove gradnje, razgraničenja, potom na termine za zemljišta, posjede, čestice itd. Osim na pisana vrela, osvrće se i na slikovne izvore, a knjiga je popraćena i slikovnim prikazima Dubrovnika.

Na kraju slijedi zaključak, sažetak na engleskom jeziku, popis priloga, literature i izvora te indeks imena.

Knjiga *Socijalna topografija Dubrovnika* zaista je analitička. Autorica je nastojala zabilježiti, prikazati i na karti ucrtati doslovno svaki zid, kuću, trasu ulice i promjenu njezina smjera koja je dosad pronađena te zabilježena u izvorima ili literaturi te arheološkim istraživanjima i konzervatorskim radovima,

a čitateljima je olakšano snalaženje zahvaljujući priloženim kartama da bi uspjeli i vizualizirati ono što se u promatranom razdoblju odnosno razdobljima događalo na terenu. Knjiga je to za kojom će odsad morati posegnuti svi ozbiljni istraživači povijesti Dubrovnika, a istovremeno je i ogledan metodološki primjerak sa široko objašnjenom terminologijom o tome kako bilježiti i analizirati socijalnu topografiju pojedinoga mjesta, ne samo Dubrovnika nego i ostalih gradova prvenstveno istočnojadranske obale, ali i općenito.

Marija Mogorović Crljenko

Minja Pješčić, *Leksikon imena srednjovjekovne Bosne. Imena naših predaka, Travnik: Dram radosti, 2024, 631 stranica*

Izdavačka kuća Dram radosti iz Travnika objavila je vrijedno i opsežno djelo Minje Pješčić *Leksikon imena srednjovjekovne Bosne. Imena naših predaka*. Autorica s kanadskom adresom, rodom iz Mostara, filologinja i statističarka školovana na Moskovskom državnom sveučilištu Lomonosov i na Sveučilištu York u Torontu, priredila je knjigu tijekom pandemije koronavirusa koju je, kako sama navodi u uvodu „Слово” *autorke* (19-21), pretvorila u „dobrovoljni egzil u svijet predaka” (19). Leksikon je rezultat trogodišnjega istraživanja u kojem je sabrala gotovo šest tisuća osobnih imena, oslanjajući se na bogatu i raznovrsnu, većinom objavljenu građu: povelje i pisma bosanskih vladara i velikaša, natpise na stećcima, arhivske dokumente s posebnim osloncem na dubrovački notarijat te rane osmanske popise stanovništva. U istraživanju je iščitala 432 historiografska i jezikoslovna naslova (559-621). Kronološku granicu rada čini *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, koji je preveo i priredio Ahmed S. Aličić (1985.), nastao između 1475. i 1477. godine,

čime se zaokružuje antroponimijska slika srednjovjekovnoga prostora današnje Bosne i Hercegovine od kraja 12. do kraja 15. stoljeća.

Korpus se temelji na četiri skupine pisanih vrela: srednjovjekovnim ispravama, natpisima na stećcima, dubrovačkom notarijatu i osmanskim defterima. Dubrovački notari bilježili su poslovne transakcije, sudske postupke i kreditne obveze, u kojima se često pojavljuju imena ljudi iz zaleda. Ta su vrela, zajedno s ranim osmanskim popisima, najobimnija te donose niz rijetkih, pa i jedinstvenih imena. U potonje se ubrajaju i pojedini primjeri potvrđeni u španjolskim arhivima, gdje su zabilježeni ljudi bosanskoga podrijetla dovedeni u roblje. Većina vrela poznata je zahvaljujući suvremenim izdanjima na koja se autorica sustavno oslanja.

Knjiga je istovremeno jezikoslovno i historiografsko vrelo jer donosi konkretne antroponime i tumači njihovu etimologiju. Svako je ime popraćeno bibliografskim navodom, značenjem, tvorbenom strukturom te, gdje je moguće, kontekstom u kojem se pojavljuje. Leksikon tako nadilazi običnu zbirku osobnih imena i postaje ogledalo društvenoga, kulturnoga i jezičnoga života srednjega vijeka na prostoru današnje Bosne i Hercegovine. Zastupljeni su svi društveni slojevi, počevši od vladara, velikaša i vitezova, preko trgovaca, katunara i ponosnika do seljaka, pčelara, krstjana i robova. Osim imena domicilnoga stanovništva, leksikon sadržava imena stranaca koji su živjeli na prostoru Bosne i Hercegovine, poput dubrovačkih trgovaca ili udanih plemkinja stranoga podrijetla. Posebna je pozornost posvećena ženama, čija su imena u srednjovjekovnim dokumentima rijetka: od ukupno 6000 zabilježenih, tek ih oko 550 pripada ženama, što je po prilici statistički odraz njihove prisutnosti u pisanim vrelima srednjega vijeka.

Leksikon je podijeljen u dva dijela: *Bijeli orlovi (muška imena)* (25-462) i *Bijele pčele (ženska imena)* (465-534). Podjela ima sim-

boličku i poetsku dimenziju: orlovi prizivaju snagu i zaštitu, a pčele marljivost, blagost i plodnost. Naslovi poglavlja ne proizlaze iz razlike u brojnosti muških i ženskih imena, nego iz simbolike koju autorica prepoznaje u tim pojmovima. Ženska su imena u srednjovjekovnim vrelima znatno rjeđa. Najčešće su bilježena imena pripadnica najviših i najnižih slojeva društva (vlastelinki, sluškinja i robinja, žena označenih kao supruge ili udovice, ponekad i majki šegrta koji su odlazili na rad u veće gradove). Malo je primjera iz srednjih slojeva, osim poneke dojilje i odgajateljice. Među iznimkama se ističe katunarka Jelena (494), jedina zabilježena žena koja je vodila katun i obavljala tzv. muške poslove. Leksikon obuhvaća sve slojeve tadašnjega društva i državno-političkoga poretka, sva zvanja, titule, funkcije i dužnosti. Tako se spominju kraljice, princeze, plemkinje, sluškinje i robinje, zatim ponosnici, kaznaci, tepčije, vikari, svjedoci kraljevskih povelja, konjokradice, starci krstjani, sluge, potkivači, dreseri sokolova, dijaci, strojnici, svirači, vojnici, vitezovi, knezovi, banovi i kraljevi, protovestijari i mnogi drugi.

Autorica sustavno prikazuje strukturu i razvoj osobnih imena, razvrstavajući ih prema slavenskom ili neslavenskom korijenu. Slavenska su očekivano najbrojnija, dok je neslavenskih znatno manje. Potonje autorica povezuje s albanskim (BARD-, DOD-), rumunjsko-vlaškim (ČOR-, DUD-, LAL-, RUT-), ugarskim (MAG-, MIK-, ŽIG-), grčkim (KAL- itd.) te turskim (ČOL-) korijenima. Kršćanska imena (*Ilija, Ivan/Jovan, Petar, Stefan/Stipan* itd.) najprije su se pojavila u vlasteoskim krugovima, a potom proširila i među niže slojeve, gdje su s vremenom dala brojne izvedenice. Tako se, primjerice, od imena *Juraj* razvijaju oblici poput *Jurajin, Jurak, Juras, Juraš, Jurat, Jurčo, Jurek, Juretko, Jurica, Jurien, Jurije, Jurin, Jurina, Jurislav, Juriš, Jurko, Jurljo, Juroja, Juroje, Jursla, Jurša* i drugi. Od korijena PET- i PETR-, kao i od milja izvedenih oblika PER-, PEJ-, PEK-, PEŠ-, autorica bilježi oko šezdeset zasebnih

imena: *Pejo, Peko, Pešimir, Petašin, Pethoje, Petromil, Petica, Petičak, Petija, Petina, Petko, Petkoje, Petoj, Petrak, Petrica, Petrič, Perinac, Petrun, Petrušin, Petusin, Petuš* itd.

Radi lakšega razumijevanja tvorbene strukture osobnih imena autorica prilaže tablicu imenskih sufiksa koji se pojavljuju u leksikonu (547-553). Najčešće su osnovice RAD, DOBR-, BOG-, MIL- i VUK-, pri čemu je samo od osnovice RAD- izvedeno više od tristo imena. Autorica bilježi i tzv. lažne prijatelje među antroponimima, primjerice: *Crnac, Irac, Dukat, Kutak, Junac, Juriš* i *Novčić*. Posebno mjesto zauzimaju željna i zaštitna imena (*Dragoslav, Milovan, Branimir, Stojan*), kao i ona nadahnuta biljnim (*Jablan, Cvjetko, Duboje, Hrastić*) i životinjskim svijetom (*Soko, Jastreb, Medvjed, Jež, Zmijan*), materijalima i prirodnim pojavama (*Gvozd, Brda, Kamenko, Ognjen, Viganj, Ugljen*) te fizičkim izgledom ili osobinama (*Brza, Hrabren, Mladoš, Radosni, Starčić, Brko, Zub*). Zabilježena su i tzv. ružna ili opasna imena (*Grubiša, Strahinja, Zlobud, Grdeša*), kao i ona s negativnim značenjem (*Nemio, Nerad, Nelipac*), koja su imala apotropejsku ili zaštitnu funkciju. Autorica pokazuje kako su osobna imena odražavala svijet u kojem su nastajala. Vjerovalo se u moć riječi, povezanost s prirodom i simboliku biljnoga i životinjskoga svijeta. Među složenim imenima ističu se *Cvitimir, Dobro-uk, Dobrohval, Grdomil, Ljubilip, Milodraž, Prvodrag, Strojslav, Vučkosav* itd., a takvih je gotovo deset posto u korpusu. Tvorbeni sustav očituje se u uporabi sufiksa. Dok je među pravoslavnim stanovništvom i dalje živo ime *Vukašin* sa sufiksom *-ašin*, u srednjem su vijeku s istim sufiksom zabilježena imena poput *Cvetašin, Dimitrašin, Dobrašin, Đurašin, Grubašin, Jovašin, Milašin, Nikašin, Petašin, Pribašin, Stepašin*, mahom u prvom osmanskome poimeničnome popisu Hercegovačkoga sandžaka. Sufiks *-ica* pojavljuje se u imenima i muških i ženskih nositelja; zanimljivo je da su tadašnja muška imena *Ljubica* i *Milica* danas tipično ženska.

Zanimljivi su antroponimi etničkoga podrijetla poput *Bošnjak, Bošnjanim; Hrva, Hrvajin, Hrvaš, Hrvat, Hrvatini, Hrvoje; Srbić, Srbini, Srbišin*, ali i oni izvedeni od *kovača* kao jednoga od najvažnijih tadašnjih zanimanja: *Kovač, Kovan, Kovil, Kovilo, Kovilj*. Mnogobrojna današnja prezimena u srednjem su vijeku bila osobna imena, među njima *Divac, Rudan, Rađa, Ukraden* i *Zubac*. Zabilježena su i imena rumunjsko-vlaškoga (*Hrelja, Mirča, Tudor*), albanskoga (*Don, Leka*), mađarskoga (*Magas*) i grčkoga (*Kaliman, Kalivir*) podrijetla. S osobitim istraživačkim žarom autorica navodi i neobična imena poput *Beladin, Dakota, Kutak, Mlatkovan, Muško*, ali i ona čije joj značenje izmiče (*Ohrdža, Ožuba*), ostavljajući prostor budućim tumačenjima. Upravo u toj otvorenosti leži vrijednost leksikona, koji se ne nameće ni kao zatvoreni korpus ni kao konačni etimološki priručnik. Uz svako ime autorica donosi konkretne primjere, vrela i literaturu, omogućujući provjeru navoda i daljnja onomastička istraživanja.

Knjigu prate ilustracije Sabine Maslić, muzejske arhitektice Zavičajnoga muzeja Travnik, inspirirane motivima sa stećaka prema knjizi *Ukrasni motivi na stećcima* Mariane Wenzel (1965.). Urednik knjige je Enes Škrigo, pisac, kazališni umjetnik i viši kustos Memorijalnoga muzeja Rodna kuća Ive Andrića u Travniku.

Leksikon predstavlja prvi sustavni pokušaj leksikografske sistematizacije srednjovjekovnih antroponima na prostoru današnje Bosne i Hercegovine. Obradeno je oko 6000 dokumentiranih osobnih imena, većinom naslijeđenih iz slavenske onomastičke tradicije. Knjiga također služi kao historiografski priručnik s podacima u sažetom i preglednom obliku, što ju čini relevantnom za istraživanja srednjovjekovne onomastike, ali i dostupnom široj čitateljskoj publici.